LAUSUNTO

Dnro 4018/91/2018

ylitarkastaja Mia Murtomäki

29.8.2018

Työ- ja elinkeinoministeriö
PL 32
00023 VALTIONEUVOSTO
kirjaamo@tem.fi

VIITE Lausuntopyyntönne tietosuojavaltuutetulle TEM/949/03.01.01/2017, 4.7.2018

Luonnos hallituksen esitykseksi eduskunnalle ns. omatoimisen työnhaun mallista (täydentää hallituksen esitystä HE 93/2018)

Yleistä lainsäädäntövalmistelussa huomioon otettavaa koskien tietosuojaa

Henkilötietojen käsittelyä koskeva lainsäädäntökehikko on muuttunut. Mikäli henkilötietojen käsittelystä säädetään, tulee asiassa ottaa huomioon 25.5.2018 sovellettava yleinen tietosuoja-asetus (Euroopan parlamentin ja neuvoston asetus (EU) 2016/679, annettu 27 päivänä huhtikuuta 2016, luonnollisten henkilöiden suojelusta henkilötietojen käsittelyssä sekä näiden tietojen vapaasta liikkuvuudesta ja direktiivin 95/46/EY kumoamisesta) ja arvioida perusteet kansallisen liikkumavaran käyttämiseksi.

Näin ollen lainvalmistelussa on huomioitava yleisestä tietosuoja-asetuksesta tulevat reunaehdot kansalliselle lainsäädännölle. Kansallinen lainsäädäntö on mahdollista vain niiltä osin, kuin se asetuksessa nimenomaisesti sallitaan ja niiltä osin, kuin esitetyt säännökset ovat välttämättömiä yleisen tietosuoja-asetuksen säännösten täydentämiseksi.

Kansallinen liikkumavara pohjautuu tietosuoja asetuksen 6 artiklan 1 kohdan c[1] ja e[2] alakohtiin sekä arkaluonteisten tietojen osalta 9 artiklan 2 kohdan alakohtiin sekä rikostuomioihin ja rikkomuksiin liittyvien henkilötietojen osalta 10 artiklaan. Lisäksi asetuksessa on useita artiklakohtaisia tarkennuksia kansallisesta liikkumavarasta. Lainsäädännön on täytettävä yleisen edun mukainen tavoite ja oltava oikeasuhtainen asetettuun tavoitteeseen nähden. Lainsäädännön on oltava myös selkeää, täsmällistä ja sen soveltamisen on oltava ennakoitavaa.

Kun henkilötietojen käsittelystä säädetään kansallisessa laissa tietosuoja-asetuksen antaman liikkumavaran puitteissa, käsittelyn oikeusperuste voi sisältää 6 artiklan 2 ja

[1] Käsittely on tarpeen rekisterinpitäjän lakisääteisen velvoitteen noudattamiseksi;
[2] Käsittely on tarpeen yleistä etua koskevan tehtävän suorittamiseksi tai rekisterinpitäjälle kuuluvan julkisen vallan käyttämiseksi;

3 kohdan mukaan erityisiä säännöksiä, joilla mukautetaan asetuksen sääntöjen soveltamista, muun muassa:

· yleisiä edellytyksiä, jotka koskevat rekisterinpitäjän suorittaman tietojenkäsittelyn lainmukaisuutta;

· käsiteltävien tietojen tyyppiä;

· asianomaisia rekisteröityjä;

· yhteisöjä joille ja tarkoituksia joihin henkilötietoja voidaan luovuttaa;

· käyttötarkoitussidonnaisuutta;

· säilytysaikoja; sekä

· käsittelytoimia ja -menettelyjä, mukaan lukien laillisen ja asianmukaisen tietojenkäsittelyn varmistamiseen tarkoitetut toimenpiteet.

Asiassa on tarkoituksenmukaista ottaa huomioon henkilötietojen käsittelyä koskevat periaatteet, (esimerkiksi tietosuoja-asetuksen 5 artikla) mm. käyttötarkoituksen määrittely, tarpeellisuus ja tietojen minimointi sekä täsmällisyys. Myös rekisteröityjen informointia koskevat säännökset ovat tarkentuneet ja täsmentyneet.

Lainsäädäntöesityksiä on tarkasteltava myös perusoikeusnäkökulmasta. Euroopan unionin perusoikeuskirjan rinnalla on huomioitava kansallinen perustuslaki ja perustuslakiavaliokunnan sekä hallintovaliokunnan lausuntokäytäntö. Perustuslain 10 §:n 1 momentti sisältää lainsäädäntötoimeksiannon, jonka mukaan henkilötietojen suojasta säädetään tarkemmin lailla. Perustuslakivaliokunta on vakiintuneessa lausuntokäytännössään pitänyt henkilötietojen suojan kannalta tärkeinä sääntelykohteina ainakin rekisteröinnin tavoitetta, rekisteröitävien henkilötietojen sisältöä, niiden sallittuja käyttötarkoituksia mukaan luettuna tietojen luovutettavuus sekä tietojen säilytysaikaa henkilörekisterissä ja rekisteröidyn oikeusturvaa. Henkilötietojen käsittelyä koskevan sääntelyn lain tasolla tulee olla kattavaa, täsmällistä ja tarkkarajaista.

Komissio on asetuksen täytäntöönpanoa koskevan työn yhteydessä toistuvasti painottanut, että kansallista liikkumavaraa tulee käyttää hyvin rajatusti. Tietosuoja-asetuksen määritelmiä ei saa määritellä uudelleen ja suoraa toistamista tulee välttää. Viittaukset asetukseen ovat kuitenkin mahdollisia. Kaikessa kansallisessa lainsäädännössä on huomioitava asetusinstrumentin tarkoitus eli se, että asetusta tulee soveltaa yhdenmukaisesti jäsenvaltioissa.

Lakiluonnoksen henkilötietojen käsittelyä koskevat säännösehdotukset

Tässä lausunnossa on kiinnitetty huomiota niihin säännösehdotuksiin, jotka edellyttävät jatkovalmistelua;

Lakiesitystä on arvioitava tietosuoja-asetuksen säännöksien näkökulmasta. Hallituksen esitykseen tulee sisällyttää osuus, jossa arvioidaan tietosuoja-asetuksen mukaisuutta.

Automatisoidut yksittäispäätökset ja profilointi

Erityisesti tulisi kiinnittää huomiota profilointia ja automatisoituja yksittäispäätöstä koskeviin tietosuoja-asetuksen säännöksiin. 22 artiklan mukaan rekisteröidyllä on oikeus olla joutumatta sellaisen päätöksen kohteeksi, joka perustuu pelkästään automaattiseen käsittelyyn, kuten profilointiin, ja jolla on häntä koskevia oikeusvaikutuksia tai joka vaikuttaa häneen vastaavalla tavalla merkittävästi. Tällöin edellytyksenä on, asiasta on säädetty rekisterinpitäjään sovellettavassa jäsenvaltion lainsäädännössä, jossa vahvistetaan myös asianmukaiset toimenpiteet rekisteröidyn oikeuksien ja vapauksien sekä oikeutettujen etujen suojaamiseksi. 21 artiklan mukaan rekisteröidyllä on milloin tahansa vastustamisoikeus em. henkilötietojensa käsittelyyn. Tällöin rekisterinpitäjä ei saa enää käsitellä henkilötietoja, paitsi jos rekisterinpitäjä voi osoittaa, että käsittelyyn on olemassa huomattavan tärkeä ja perusteltu syy, joka syrjäyttää rekisteröidyn edut, oikeudet ja vapaudet tai jos se on tarpeen oikeusvaateen laatimiseksi, esittämiseksi tai puolustamiseksi.

Ottaen huomioon tietosuoja-asetuksen 22 artiklan 2.b kohdan, jonka mukaan rekisteröidyllä on oikeus olla joutumatta sellaisen päätöksen kohteeksi, joka perustuu pelkästään automaattiseen käsittelyyn, kuten profilointiin, ellei tätä päätöstä ole hyväksytty rekisterinpitäjään sovellettavassa unionin oikeudessa tai jäsenvaltion lainsäädännössä, jossa vahvistetaan myös asianmukaiset toimenpiteet rekisteröidyn oikeuksien ja vapauksien sekä oikeutettujen etujen suojaamiseksi, tulee lakiesitystä täsmentää tältä osin. Esitysluonnoksessa ei käy ilmi itse lain säännöksestä, että kyseessä on automaattinen päätöksentekojärjestelmä. Lakiluonnoksessa julkisista rekrytointipalveluista ja osaamisen kehittämispalveluista 8 §:ssä ja 11 §:ssä on mainittu verkkopalvelu sekä digitaalisesti laadittu työllistymissuunnitelma ja digitaalinen palveluntarpeen arviointi. Ottaen huomioon edellä esitetyn lainsäädännön tarkkarajaisuuden vaatimuksen ja sen että kyseessä on tietosuoja-asetuksen tarkoittamat automatisoidut yksittäispäätökset ja mahdollinen profilointi, tulisi tämä säätää selkeästi siten kuin asetuksen 22 artiklan 2.b kohta edellyttää.

Profilointia ja automatisoitua päätöksentekoa koskevat myös asetuksen resitaalit 71 - 73, 63. Tällaiseen käsittelyyn olisi aina sovellettava asianmukaisia suojatoimia, joihin olisi kuuluttava käsittelystä ilmoittaminen rekisteröidylle ja oikeus vaatia ihmisen osallistumista tietojen käsittelemiseen, rekisteröidyn oikeus esittää kantansa, saada selvitys kyseisen arvioinnin jälkeen tehdystä päätöksestä ja riitauttaa päätös.

Rekisteröityjen informointi

Tietosuoja-asetuksen läpinäkyvyysperiaatteen (ks. mm. 3 luvun 1 jakso, 12 ja 13 artiklat) mukaan kaikilla rekisteröidyillä on oltava oikeus tietää ja saada ilmoitus erityisesti henkilötietojen käsittelyn tarkoituksista, ja jos mahdollista, käsittelyajasta, henkilötietojen vastaanottajista, **käsiteltävien henkilötietojen automaattisen käsittelyn logiikasta** sekä kyseisen käsittelyn mahdollisista seurauksista, ainakin jos käsittely perustuu profilointiin. Rekisterinpitäjän on käytettävä profiloinnissa asianmukaisia matemaattisia tai tilastollisia menetelmiä, toteutettava teknisiä ja organisatorisia toimenpiteitä, jotka soveltuvat erityisesti sen varmistamiseen, että henkilötietojen virheellisyyteen johtavat tekijät korjataan ja virheriski minimoidaan, sekä turvattava henkilötiedot siten, että rekisteröidyn etuihin ja oikeuksiin kohdistuvat mahdolliset riskit otetaan huomioon ja estetään muun muassa luonnollisten henkilöiden syrjintä erilaisin syrjintäperustein, esim. rotu, etninen alkuperä, terveydentila, poliittinen mielipide, uskonto tai vakaumus, ammattiliittoon kuuluminen.

Koska rekisteröityjä työnhakijoita tulee asetuksen 13 artiklan 2.f. kohdan informointisäännöksen[3] mukaan informoida läpinäkyvästi merkityksellisestä tiedon käsittelyyn liittyvästä logiikasta samoin kuin kyseisen käsittelyn merkittävyydestä ja mahdollisista seurauksista rekisteröidylle, on tarkoituksenmukaista, että käsiteltävien henkilötietojen automaattisen käsittelyn ja ko. päätöksentekojärjestelmän logiikka kuvaillaan ja tuodaan esiin jo hallituksen esityksen perusteluissa. Myös lakiluonnoksen 11 §:ää työnhakijan informoinnista on tältä osin arvioitava tietosuoja-asetuksen 13 artiklan valossa.

Tältä osin säännösehdotukset edellyttävät tarkennuksia ja täsmennyksiä.

Muu lainsäädäntö

Ehdotuksen jatkovalmistelussa tulee ottaa huomioon hallituksen esitys (HE 9/2018 vp) eduskunnalle EU:n yleistä tietosuoja-asetusta täydentäväksi lainsäädännöksi.

LIITE Tietosuojavaltuutetun toimiston lainsäädäntölausuntoja varten annettu ohje 16.10.2017

[3] 13 artiklan 2.f kohta: Edellä 1 kohdassa tarkoitettujen tietojen lisäksi rekisterinpitäjän on silloin, kun henkilötietoja saadaan, toimitettava rekisteröidylle seuraavat lisätiedot, jotka ovat tarpeen asianmukaisen ja läpinäkyvän käsittelyn takaamiseksi automaattisen päätöksenteon, muun muassa 22 artiklan 1 ja 4 kohdassa tarkoitetun profiloinnin olemassaolo, sekä ainakin näissä tapauksissa merkitykselliset tiedot käsittelyyn liittyvästä logiikasta samoin kuin kyseisen käsittelyn merkittävyys ja mahdolliset seuraukset rekisteröidylle.